

ОЦІНКА МОГУТНОСТІ ПОЛЬЩІ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Броварський Денис Миколайович,

3 курс, спеціальність «Політологія»

Мацієвський Ю.В., д.пол.н., проф.

***Анотація.** У статті досліджується рівень могутності Польщі на міжнародній арені та її відповідність критеріям середньої держави. Дослідницьке питання: чи є Польща середньою державою (middle power)? Метою дослідження є оцінка могутності Польщі шляхом порівняння її показників могутності з показниками Туреччини, котра в науковій літературі широко визнається середньою державою. Методологія ґрунтується на позиційному підході та порівняльному аналізі переважно кількісних показників могутності. Результати дослідження свідчать, що Польща, поступаючись Туреччині за територією, населенням та чисельністю армії, демонструє співставний економічний потенціал за рахунок вищої продуктивності праці та ефективнішого державного управління, на основі чого зроблено висновок, що Польща відповідає критеріям середньої держави.*

***Ключові слова:** Польща, Туреччина, середня держава, могутність, позиційний підхід, міжнародні відносини.*

Вступ. З розпадом Східного блоку та падінням у 1989-му радянського сателіту у вигляді Польської Народної Республіки, вже незалежна Польща успадкувала глибоку соціально-економічну кризу. Втім, завдяки успішній програмі економічних реформ під керівництвом Лешека Бальцеровича, Польща змогла у короткий термін перейти від командно-планової до ринкової економіки, забезпечивши стабільне зростання внутрішнього валового продукту, що перетнув рубіж у 1 трильйон доларів у 2025 році (21-ше місце у світі)²³. Успішний досвід Польщі на економічному поприщі привернув увагу не лише економістів, а й певного числа політологів, оскільки зростання національного багатства так чи інакше неминуче пов'язане з владою та могутністю держави на міжнародній арені. Так, наприклад, у своїй книзі польський політолог Юстина Зайонц визначає Польщу як середню державу з огляду на її матеріальні кількісно вимірювані показники могутності, а також важливе географічне розташування між великими державами²⁴. Проте чеські дослідники Юрай Хайко і Віт Глоушек стверджують, що Польща не є державою, котру можна було би автоматично віднести до категорії середніх, оскільки вона є занадто слабкою для того, аби повною мірою претендувати на роль середньої сили, що, втім, не стає на заваді польській офіційній політичній риториці, а також підкріплюється активною участю держави у мережі міжнародних організацій та регіонального співробітництва²⁵.

²³ GDP by Country (2025) - IMF. Worldometer, 2026.

²⁴ Zajac J. Poland's security policy: the west, Russia, and the changing international order, 2016.

²⁵ Size matters: a comparison of French strategic partnerships with Poland and Slovakia. French Politics, 2023.

Таким чином, з огляду на стабільне зростання розмірів польської економіки після відновлення незалежності, а також існування в науковому дискурсі як різних оцінок, так і різних аргументів щодо могутності Варшави, виникають питання: якою є могутність Польщі на міжнародній арені? Чи наблизилася Польща за рівнем своєї могутності до держав, що традиційно класифікуються як середні, наприклад Туреччини? Зрештою, чи є сама Польща середньою державою?

У цій статті я стверджую, що Польща максимально близько наблизилася до Туреччини за рівнем своєї могутності, враховуючи те, що за відсутності співставних з Анкарою ресурсів, вона успішно компенсує їх брак за рахунок ефективнішого врядування та вищої продуктивності праці польського населення.

Метою роботи є з'ясування рівня могутності Польщі на міжнародній арені та її оцінка відповідно до поняття середньої сили.

Для досягнення мети необхідно виконати такі **завдання**:

1. Операціоналізувати поняття могутності відповідно до логіки позиційного підходу.
2. Знайти та проаналізувати показники могутності Польщі та Туреччини.
3. Порівняти отримані показники могутності Туреччини з польськими, аби оцінити відповідність могутності Польщі цим показникам та, відповідно, дати відповідь, чи є Польща середньою державою.

Структура статті: вступ, аналіз останніх досліджень, методологія, виклад основного матеріалу з обґрунтуванням результатів і висновки.

Аналіз останніх досліджень. Хоча не всі дослідники у своїх роботах використовують такі категорії, як мала, середня чи велика держава (сила), втім, спроби оцінити могутність Польщі та її здатність впливати на міжнародні процеси так чи інакше є предметом ряду досліджень.

Так, наприклад, політологи Кароліна Поморська та Натаніель Копсі у своїй статті спробували оцінити вплив Польщі на формування порядку денного у Європейському Союзі за такими критеріями: інтенсивність уподобань (активність у порушенні національно значущих питань у рамках політики ЄС), вміння створювати альянси, адміністративна спроможність (здатність держави координувати європейську політику між галузевими міністерствами), переконлива адвокація (здатність держави переконати своїх партнерів, що запропонована політика є привабливою), схильність інших держав-членів до польських ідей та внутрішня політична воля. Дослідники дійшли до висновку, що за більшістю з названих пунктів Варшава має низькі показники, що вказує на її малий вплив у ЄС²⁶. Така оцінка у свою чергу слабо узгоджується з уявленням про середні держави як такі, що за рівнем свого впливу знаходяться поміж малими та великими силами. Але не всі дослідники погоджуються з такою оцінкою — американський професор політології Джошуа Сперо розглядає Польщу як одну з найважливіших європейських середніх держав. Хоч автор і

²⁶ Copsey N., Pomorska K. Poland's power and influence in the European Union: The case of its eastern policy. Comparative European Politics, 2010.

погоджується з тим, що сукупні показники могутності Польщі замалі для того, аби вважатися середньою силою, проте він звертає увагу на важливу роль Польщі у міжнародних організаціях, а також у зменшенні дилем безпеки та встановленні мостів між великими державами, завдяки чому держава відіграє ключову роль саме як середня сила²⁷. Втім, попри внесок вищезгаданих політологів у наукову дискусію щодо могутності Польщі, ця тема переважно залишається поза увагою дослідників міжнародних відносин. Про це у своїй статті слушно зазначає литовський політолог Маріуш Антонович, вказуючи на те, що Польща у сфері досліджень середніх держав перебуває у маргінальному статусі, оскільки у масі своїй дослідники переважно звертають свою увагу на такі держави, як Туреччина, Південна Корея, Австралія чи Канада, незважаючи на те, що сама Польща з точки зору дослідника безумовно є середньою державою з огляду на її характерну для середніх держав зовнішньополітичну поведінку²⁸.

Підсумовуючи, можна сказати, що дискусія щодо могутності Польщі присутня у науковій літературі: одні дослідники звертають увагу на слабкий вплив Польщі у Європейському Союзі, тоді як інші навпаки говорять про важливість впливу Польщі у міжнародних організаціях та врегулюванні дилем безпеки між великими державами, завдяки чому вона розглядається як середня держава. Втім, попри праці ряду дослідників у цій тематиці, їх внесок виглядає поодиноким на загальному фоні досліджень у сфері вивчення середніх держав, — інтерес до Польщі як до потенційної середньої держави залишається низьким з боку науковців через зосередження дослідницької уваги на таких середніх державах, як Туреччина, Південна Корея, Австралія та Канада.

Методологія дослідження. Теоретичною основою дослідження є позиційний підхід до визначення середніх держав. Відповідно до цього підходу статус держави визначається на основі кількісно вимірюваних показників могутності, таких як ВВП, чисельність населення, розмір армії тощо.

Методологічною основою роботи є порівняльний метод. Для порівняння обрано Туреччину, оскільки в науковій літературі існує широкий консенсус щодо її належності до категорії середніх держав.

Джерелами даних є датасети Світового Банку, IISS Military Balance, SIPRI та дані Worldometer.

У дослідженні могутність операціоналізовано як: площа території держави, чисельність населення, номінальний ВВП, чисельність збройних сил, військові витрати відносно державного бюджету та індекс сприйняття корупції.

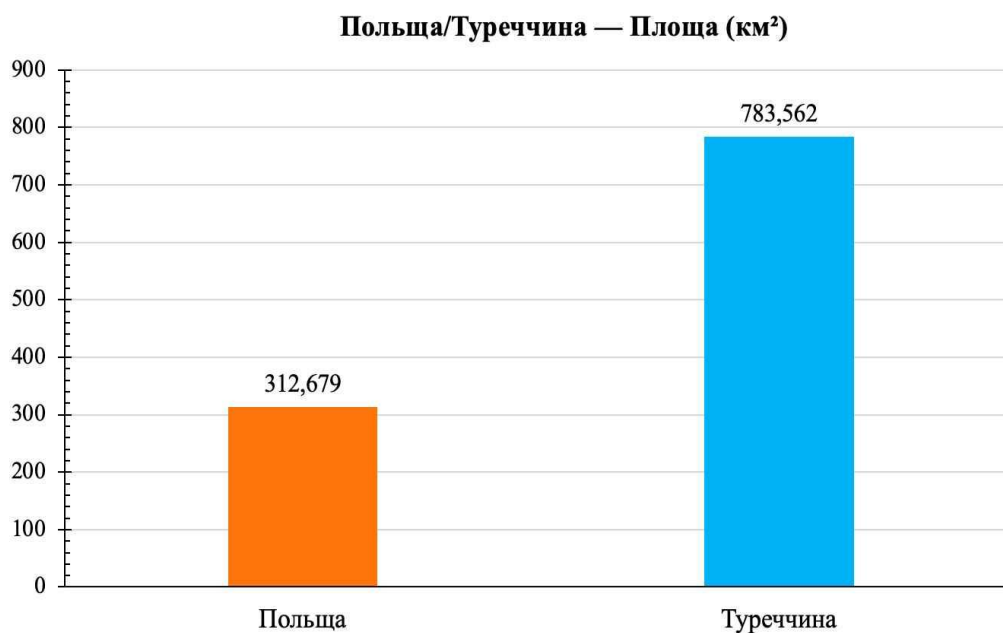
Індекс сприйняття корупції є єдиним показником, який вибивається з логіки позиційного підходу. Цей показник додано свідомо для оцінки ефективності врядування, важливість якого аргументується наявністю чималої кількості держав, які попри відсутність значних ресурсів, як-от Сінгапур чи Південна Корея, мають значний вплив та могутність на міжнародній арені.

²⁷ Spero J. Great power security dilemmas for pivotal middle power bridging. *Contemporary Security Policy*, 2009.

²⁸ Antonowicz M. A new perspective on Poland's policy towards Russia in 2005–2007: a middle power attempts to engage a rising major power. *Politics in Central Europe*, 2021.

Виклад основного матеріалу. Співставлення розмірів Польщі та Туреччини є найпершим показником, котрий здатен оцінити їхній ресурсний потенціал. Площа Туреччини є у ~2,5 рази більшою за площу Польщі, завдяки чому Анкара має більшу стратегічну глибину, ресурсний потенціал та можливості для проєктування впливу. Більше того, завдяки турецькому контролю над протоками Босфор і Дарданелли геополітичне значення турецьких територій є настільки важливим, що мало держав у світі можуть поконкурувати з Туреччиною на цьому поприщі.

Рис. 1 Польща/Туреччина — Площа (км²)

(Джерело: складено автором на основі даних Worldometer)

Польща ж має скромніші показники та, відповідно, менший ресурсний потенціал, хоча й все одно залишається однією з найбільших європейських держав. Геополітичне значення польських територій також є менш значним у порівнянні з турецькими, втім, Варшава відіграє роль східного флангу НАТО, а також має особливе стратегічне значення у зв'язку із Сувальським коридором, значення якого значно посилилося за останню декаду, особливо з початком 2022 року. Проте не варто ставити хрест на Польщі, аналізуючи лише державну площу, яка хоч і є важливим параметром, втім, не є визначальним свідченням сили, адже є й значно менші держави, котрі мають більший вплив, ніж можна було би очікувати, як, наприклад, кейси Сінгапуру чи Південної Кореї.

Не менш традиційним показником могутності є чисельність населення. Як можна бачити з рисунка 2, популяційний потенціал Туреччини та Польщі також є неспівставним, адже станом на 2024 рік Анкара мала населення, котре, як і у випадку з державною площею, також більш ніж удвічі більше, аніж польське.

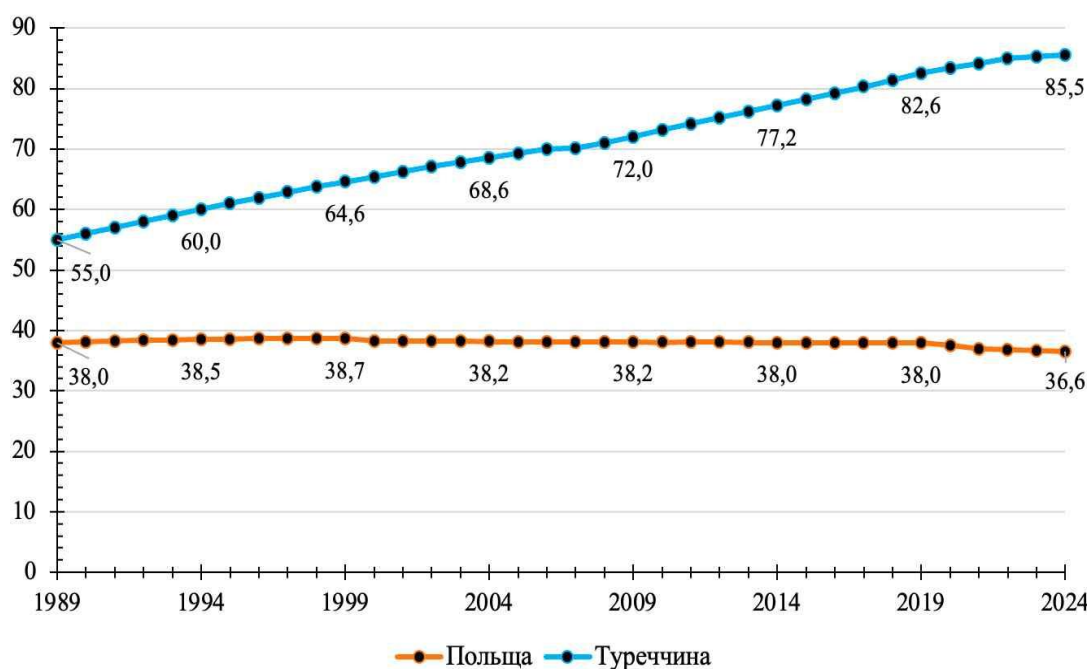
Більше того, не менш важливою є й сама динаміка змін чисельності населення обох держав. Якщо населення Туреччини з 1989 по 2024 роки зросло на приблизно 30 мільйонів людей, то чисельність населення Польщі за останні 35 років демонструє лише поступову стагнацію та повільний спад, у зв'язку з

чим Варшава має менший внутрішній ринок споживачів, мобілізаційний резерв та можливості економічного зростання через зменшення трудового потенціалу.

Мабуть, єдиним позитивним фактором для польської демографії потенційно можуть стати українські біженці, котрих стало значно більше у Польщі після початку повномасштабної російсько-української війни у 2022-му, втім статистика Світового Банку ще поки не враховує їх до загальної чисельності польського населення, що логічно, оскільки більшість з українських біженців на цей момент навряд чи мають польське громадянство, але за умови успішної їх інтеграції це може покращити польські показники. Приклад Туреччини тут є показовим, адже попри вищі показники народжуваності, вона також прийняла найбільшу кількість сирійських біженців після початку громадянської війни у Сирії у 2011 році. Так, за даними турецького управління з питань управління міграцією станом на 2021 рік Анкара прийняла близько 3,7 мільйона сирійських біженців²⁹.

Рис. 2 Польща/Туреччина — Населення 1989-2024 рр. (млн.)

Польща/Туреччина — Населення 1989-2024 рр. (млн.)

(Джерело: складено автором на основі даних World Bank)

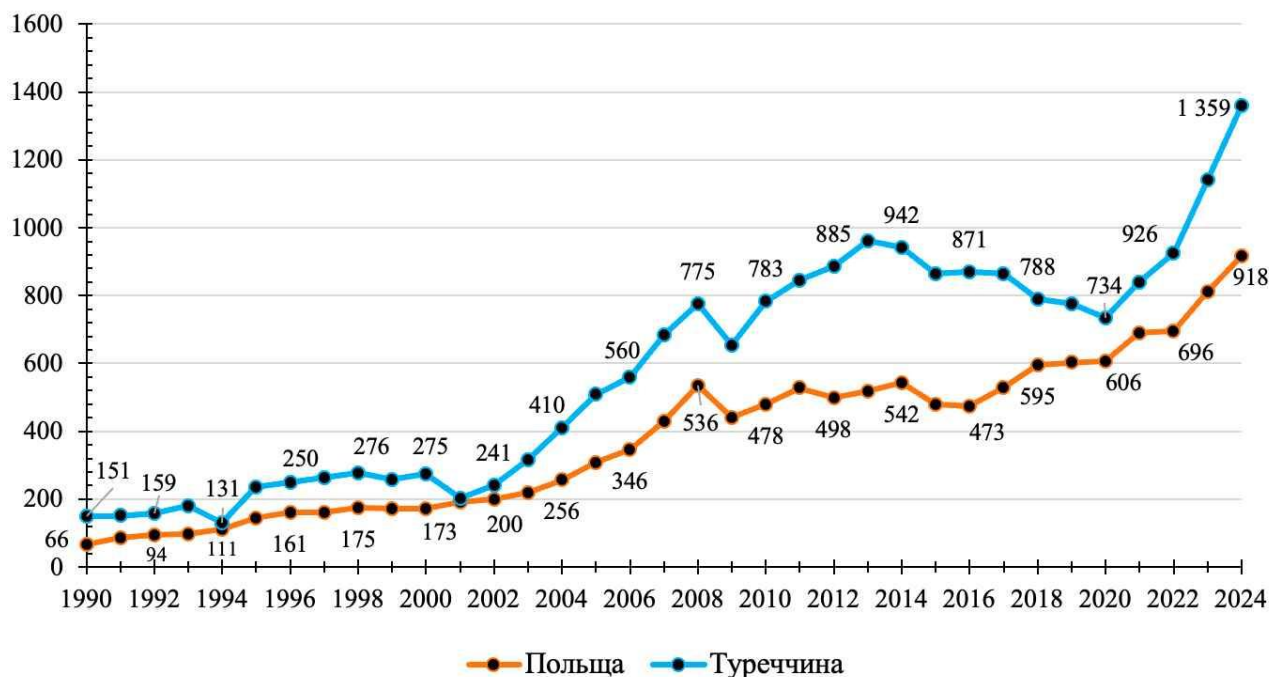
Показник внутрішнього валового продукту є першим параметром могутності, за яким Польща цілком здатна скласти конкуренцію Туреччині. Обидві держави починали зі схожих показників у 1990-му, більше того, у 1994 та 2001 роках їхній номінальний ВВП був майже ідентичним. Анкара, починаючи з 2004-го, дійсно отримала певний відрив від Варшави, який зберігається і понині. Втім, станом на 2024 рік турецький відрив приблизно на 400 млрд. дол. не виглядає недосяжним для Польщі, попри її менш стрімкі темпи росту.

²⁹ Distribution of Syrians under temporary protection by year. Presidency of Migration Management, 2026.

Хоч Польща і має менші ресурси порівняно з Туреччиною, про що вже було сказано під час розгляду площ та чисельності населення держав, але попри це розмір її економіки загалом не сильно поступається турецькій. Співставність економік Польщі та Туреччини при значній різниці в наявних ресурсах нашоує на припущення вищої продуктивності праці у польського населення (~67,5% від турецького ВВП було вироблено всього 36,6 мільйонами поляків у 2024 році), що може пояснити здатність польської економіки наблизитись до паритету за своїми розмірами.

Рис. 3 Польща/Туреччина — Номінальний ВВП 1990-2024 рр. (млн.)

Польща/Туреччина — Номінальний ВВП 1990-2024 рр. (млн.)

(Джерело: складено автором на основі даних World Bank)

До припущення про вищу продуктивність праці польського населення можна додати і вищу ефективність державного управління та якість інститутів. Обидві держави демонструють певне підвищення рівня корупції у державному секторі, якщо порівнювати дві крайні точки на рисунку 4, проте за оцінкою Transparency International показники Польщі за 13 років впали лише на 5 пунктів, тоді як за аналогічний період Туреччина втратила цілих 18. Турецькі показники є гіршими за середньосвітові, на відміну від польських, що не дивно, з огляду на членство Польщі в Європейському Союзі та вплив Єврокомісії на прозорість інститутів серед країн-членів об'єднання.

На Туреччину ж, яка не є членом ЄС, цей тягар не поширюється, а авторитарний режим рідко коли сприяє розбудові прозорих та ефективних державних інститутів, що загалом негативно позначається на системі врядування, підриваючи могутність Туреччини зсередини. Таким чином, хоч Польща і має негативну динаміку за показником корупції, її показники значно кращі за турецькі, а тому можна стверджувати, що Польща є державою з ефективнішими державними інститутами та прозорішими механізмами

управління, що у свою чергу впливає на ефективніше застосування наявних ресурсів.

Рис. 4 Польща/Туреччина — Індекс сприйняття корупції (0-100)

(Джерело: складено автором на основі даних Transparency International)

Показник розміру армії є одним з найважливіших при вимірюванні могутності держав. Подані показники Світового Банку ґрунтуються на щорічних звітах Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS) на основі суми чисельності діючих збройних сил та парамілітарних формувань (але без стратегічного резерву).

Як видно з рисунка 5, чисельність армій Польщі та Туреччини поступово скорочувалася з 1989 року, хоч і не завжди із суворою послідовністю.

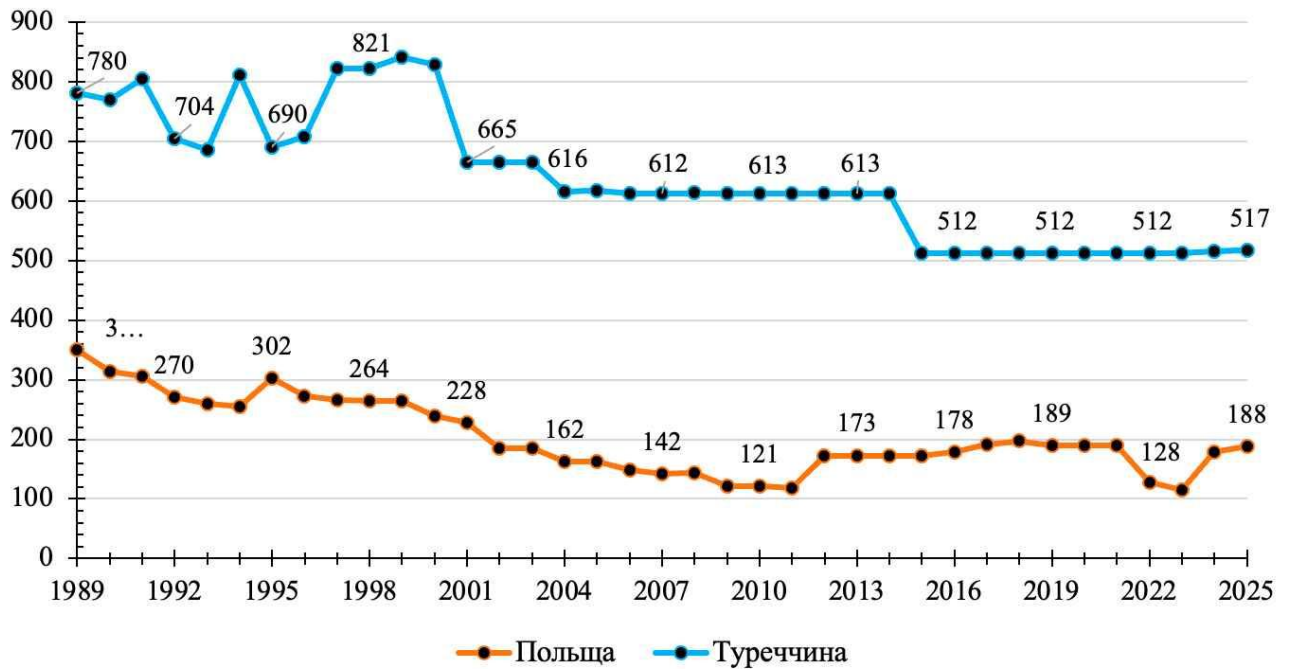
На відміну від Польщі, котра не може похизуватися такими ж розмірами, чисельність особового складу турецької армії є однією з найбільших у світі і другою за кількістю серед держав-членів НАТО. Станом на 2025 рік польська армія була меншою у ~2,7 раза за турецьку, втім, варто враховувати і розмір територій Польщі та Туреччини, різниця між якими загалом вписується у різницю між розмірами їхніх армій.

Також не менш важливим фактором, звичайно, є і сама зовнішня політика Туреччини, котра активно залучена у військові конфлікти на Близькому Сході, серед яких наразі турецьке втручання у Сирію та Лівію, а також регулярні придушення курдських сепаратистів у регіоні, що створює необхідність для підтримання значної кількості особового складу.

Польща ж не є державою, котра проводить подібну проактивну зовнішню політику і не стикається із загрозою сепаратизму етнічних груп на своїй території, а тому гостра необхідність у збільшенні розміру польської армії була просто відсутня більшу частину часу.

Рис. 5 Польща/Туреччина — Розмір армії 1989-2025 (тис.)

Польща/Туреччина — Розмір армії 1989-2025 рр. (тис.)

(Джерело: складено автором на основі даних World Bank, IISS Military Balance)

Так чи інакше регіони розташування держав у вигляді донедавна переважно спокійної Європи та нестабільного Близького Сходу зумовлюють таку різницю, але навряд чи Польща не змогла би збільшити кількість особового складу при серйозній необхідності, враховуючи її економічні можливості, котрі, як вже було сказано вище, мало в чому поступаються турецьким.

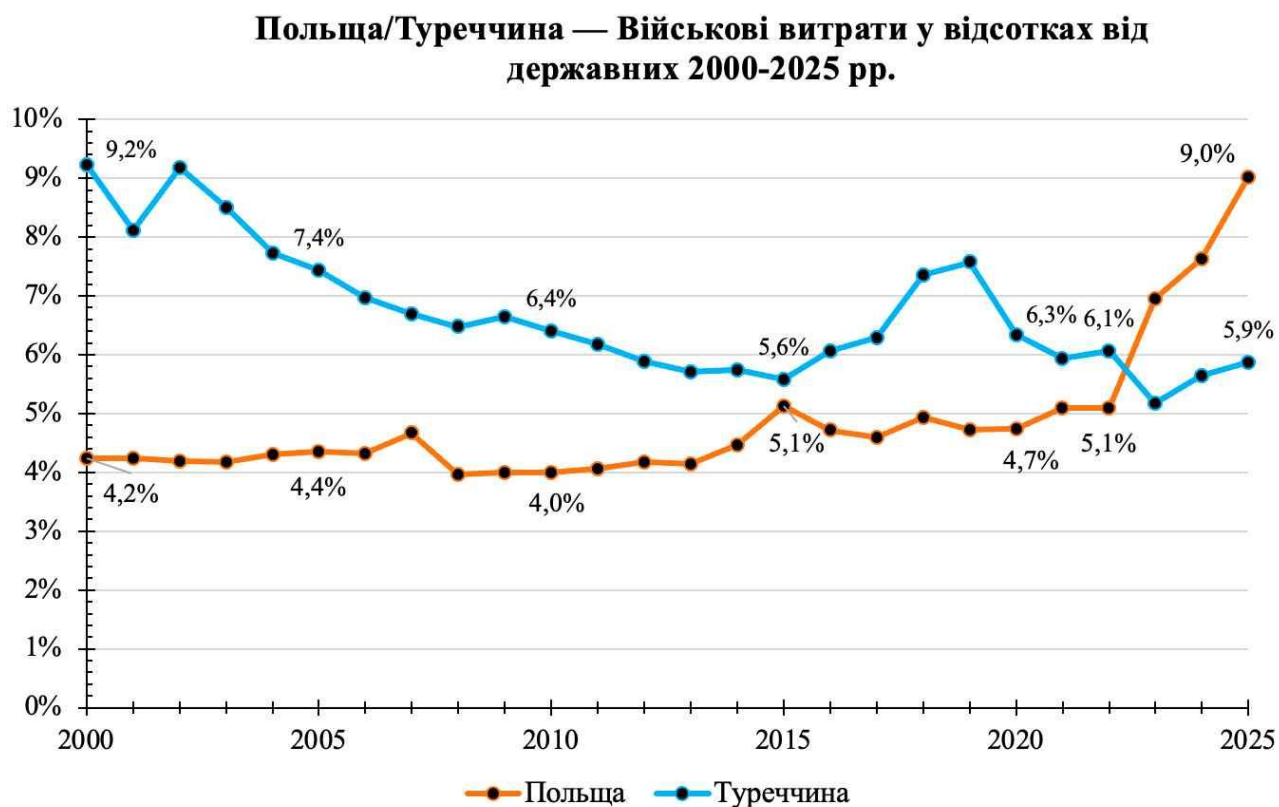
Цю тезу можна розвинути і на основі показника військових витрат обох держав. Як видно з рисунка 6, з 2000 до 2022 року військові витрати у відсотках від державного бюджету були приблизно у 1,5 рази більшими на користь Туреччини, знову ж таки у зв'язку з реальною необхідністю, яка є нагальною у регіоні.

Втім, після виникнення потенційної загрози для польської національної безпеки у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році, Варшава почала активний процес модернізації збройних сил та інтенсифікувала закупівлю новітнього озброєння³⁰, що видно також зі збільшення військових витрат Польщі, котрі з 2022 року зросли майже вдвічі станом на 2025 рік і, ймовірно за все, продовжать зростати задля реалізації польських планів щодо збільшення числа збройних сил та масового переозброєння.

За останні 20 років Туреччина мала подібні показники лише двічі у 2000 та 2002 роках, але станом на 2025 рік військові витрати Польщі є більшими на 3%, що є першим випадком за вказаний період.

³⁰ Marcinek K. Boston S. Polish Armed Forces modernization. RAND, 2025.

Рис. 6 Польща/Туреччина — Військові витрати у відсотках від державних 2000-2025 рр.

(Джерело: складено автором на основі даних SIPRI)

Отже, підсумовуючи емпіричні показники могутності Польщі та Туреччини на основі таких параметрів як: площа держави, кількість населення, номінальний ВВП, чисельність армії, військові витрати відносно державного бюджету та рівень корупції можна стверджувати, що попри наявність менших матеріальних ресурсів у Польщі, що виражається у меншій у 2,5 рази території та меншій на 49 мільйонів чисельності населення, Варшава здатна конкурувати з Туреччиною за показником ВВП та навіть випереджати за показником рівня корупції у державному секторі завдяки більшій продуктивності праці польського населення та вищій ефективності державних інститутів, що не в останню чергу зумовлено впливом Єврокомісії. За чисельністю ж збройних сил Туреччина безсумнівно випереджає Польщу, що, втім, пов'язано не стільки з нездатністю Польщі розширити чисельність військовослужбовців, скільки з відсутністю у Варшави більшої частини часу реальної необхідності для такого рішення, на відміну від Туреччини, котра не тільки географічно розташована у набагато більш політично неспокійному регіоні, але й сама проводить активну зовнішню політику шляхом втручання у сусідні держави Близького Сходу та Африки, а також стикається з активністю курдського сепаратизму у південно-східній частині своєї території та сусідніх держав регіону, але попри це Польща, з виникненням потенційної загрози з боку Москви з 2022 року, демонструє адаптивність, що видно як з початку програми переозброєння, так і зі збільшення польських витрат на оборону, котрі після 2022 року вперше з 2000-го року обігнали турецькі у відсотковому співвідношенні та з високою імовірністю збережуть наявну

динаміку до зростання для реалізації польських планів щодо розширення кількості збройних сил та модернізації озброєння.

Висновки. У цьому дослідженні було проведено аналіз могутності Польщі за допомогою позиційного підходу до визначення середніх держав, який акцентує увагу на матеріальних, кількісно вимірюваних показниках сили. Втім, також до числа досліджуваних показників було включено і індекс сприйняття корупції для того, аби оцінити ефективність державних інститутів, що також розглядається як важливий фактор при вимірюванні сили держави. Як державу для порівняння було обрано Туреччину, оскільки цю державу у науковій спільноті широко прийнято характеризувати як середню державу з точки зору позиційного підходу. Емпіричний аналіз, котрий, окрім вищезгаданого рівня корупції, включав також і площу держав, кількість населення, номінальний ВВП, чисельність армії та військові витрати відносно державного бюджету, продемонстрував неспівставність ресурсного потенціалу Польщі у порівнянні з Туреччиною, що видно за її площею, яка є у 2,5 раза меншою, та чисельністю населення, що поступається турецькому за своєю кількістю у близько 49 мільйонів осіб. Втім, попри наявність серйозного ресурсного відриву Туреччини від Польщі, ці параметри не стали визначальними, оскільки відрив Анкари від Варшави за показником номінального ВВП, який наближається до подібних значень є незначним. Таким чином за відсутності ресурсного паритету Польща компенсує це за допомогою вищої продуктивності праці польського населення, а також ефективніших державних інститутів, що продемонстровано на основі кращих показників рівня корупції у Польщі, аніж у Туреччині. Польща має значно менш чисельну армію у порівнянні з турецькою, що зумовлюється меншими розмірами, а також тривалою відсутністю тієї необхідності утримання великого числа особового складу, котра існує у Туреччині з огляду на регіональні відмінності Європи та Близького Сходу. Проте після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну, Польща, враховуючи потенційну загрозу з боку Росії, майже подвоїла військові витрати відносно державного бюджету (що нині уже перевищують турецькі у відсотковому співвідношенні) задля реалізації планів із модернізації озброєння та майбутнього розширення особового складу.

Тому, завдяки ефективнішому врядуванню та вищій продуктивності праці, могутність Польщі наближається до могутності Туреччини, що виражається головним чином у здатності польської економіки за своїми розмірами конкурувати з турецькою, що було би за визначенням неможливим, якби Польща була малою державою, а тому на цей момент вона є середньою державою. Могутність Польщі є більшою ніж могутність малих держав, проте обмежується силою великих, роблячи її нездатною визначати світовий порядок власноруч. Це у свою чергу здатне пояснити стрімке збільшення військових витрат польським урядом після 2022-го року, а також критичну важливість НАТО для Варшави та її прихильність до розширення американської присутності у Європі, адже наростаюча загроза з боку Росії як великої держави створює значні безпекові ризики для Польщі, з якими вона, як держава середньої могутності, навряд чи

зможе впоратися виключно самостійно. З іншого ж боку, хоча Польща як держава середньої могутності не спроможна здійснювати системний глобальний вплив, як великі держави, вона здатна претендувати на регіональне лідерство у Східній Європі завдяки обсягам своєї економіки, чий розмір значно перевищує розміри малих східноєвропейських держав, а тому Польща має значний потенціал для проєкції сили у регіоні, що за умов наявності достатньої політичної волі може отримати розвиток у вигляді власних безпекових та інфраструктурних проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Antonowicz M. A new perspective on Poland's policy towards Russia in 2005–2007: a middle power attempts to engage a rising major power. Politics in Central Europe, 2021. URL: <https://shorturl.at/ixlQ3> (Дата звернення: 14.05.2026).
2. Armed forces personnel, total. World Bank, 2026. URL: <https://surl.li/ymwzul> (Дата звернення: 14.05.2026).
3. Copsey N., Pomorska K. Poland's power and influence in the European Union: The case of its eastern policy. Comparative European Politics, 2010. URL: <https://surl.li/atoqom> (Дата звернення: 14.05.2026).
4. Corruption Perceptions Index. Transparency International, 2026. URL: <https://surl.li/cgivvh> (Дата звернення: 14.05.2026).
5. Distribution of Syrians under temporary protection by year. Presidency of Migration Management, 2026. URL: <https://surl.li/cc/fepuiq> (Дата звернення: 14.05.2026).
6. GDP (current US\$). World Bank, 2026. URL: <https://surl.li/vdbovr> (Дата звернення: 14.05.2026).
7. GDP by Country (2025) - IMF. Worldometer, 2026. URL: <https://surl.li/vohypp> (Дата звернення: 14.05.2026).
8. List of countries (and dependencies) ranked by area. Worldometer, 2026. URL: <https://surl.li/kzpdbs> (Дата звернення: 14.05.2026).
9. Marcinek K., Boston S. Polish Armed Forces modernization. RAND, 2025. URL: <https://surl.li/gcozlj> (Дата звернення: 14.05.2026).
10. Military Expenditure Database. SIPRI, 2026. URL: <https://surl.li/eljusb> (Дата звернення: 14.05.2026).
11. Population, total | Data. World Bank, 2026. URL: <https://surl.li/lcwcw> (Дата звернення: 14.05.2026).
12. Size matters: a comparison of French strategic partnerships with Poland and Slovakia. French Politics, 2023. URL: <https://surl.li/edzpqv> (Дата звернення: 14.05.2026).
13. Spero J. Great power security dilemmas for pivotal middle power bridging. Contemporary Security Policy, 2009. URL: <https://surl.li/apprhj> (Дата звернення: 14.05.2026).
14. Zajac J. Poland's security policy: the west, Russia, and the changing international order, 2016. URL: <https://surl.li/rhjamq> (Дата звернення: 14.05.2026).